Vechiul Testament nella versione di Daniil Panoneanul e la *Biblia de la 1688*

DE
Eugenia DIMA

Institutul de Lingvistică şi Filologie
„Alexandru Philippide"

Nel 1916 Al. T. Dumitrescu, sintetizzando le informazioni esistenti sull'attività di Daniil Panoneanul, credeva che nell'anno 1683 questi avesse "rivisto e completato la traduzione della Bibbia rumena, sulla base del lavoro dello Spatar Nicolae", dunque considerava che la traduzione del *Vechiul Testament*, conservata nel ms. *4389* della BAR, fosse una elaborazione della traduzione del boiardo Spatar Nicolae (Milescu)[22]. Virgil Cândea fa una rassegna delle opinioni riguardanti il ms. *4389* e nota che "per quasi cinque decenni questo manoscritto è stato ritenuto l'intermediario attraverso il quale i traduttori della *Biblia de la 1688* hanno conosciuto e utilizzato la versione di Milescu". Lo studioso cita gli specialisti da Nicolae Iorga ad Al. Piru, ma anche Ştefan Ciobanu e N. Cartojan, che sostenevano la tesi secondo la quale l'edizione del 1688 dipendesse dal ms. *4389*[23]. Virgil Cândea non formula nessuna ipotesi circa il traduttore sconosciuto della versione che si trova nel ms. *4389*.

In un primo studio, pubblicato nella rivista „Cronica" nel 1981, il professor N.A. Ursu identifica, attraverso convincenti argomenti linguistici, nella persona di Daniil Panoneanul il traduttore del *Vechiul Testament* del ms. *4389*, afferma che si tratta di una traduzione autonoma, ma considera che la copia conservata non rappresenti l'autografo del traduttore[24]. Ulteriormente riprende l'argomento e, nelle ricerche pubblicate nella rivista SCL del 1995 e del 1999, lo stesso studioso effettua, in base a nuovi documenti, una perizia grafologica, un'analisi linguistica e una indagine della storia della Chiesa, giungendo alla conclusione che il ms. *4389* è un autografo di Daniil, che il

[22] Si veda Al. T. Dumitrescu, *Contribuţii la istoriografia românească veche. Despre „Istoria Ţării Româneşti dintru început" şi autorul ei, Daniil Panoneanul, fost mitropolit al Ardealului şi episcop al Strămăii, precursorul şcoalei latiniste (1652-1686)*, nel volume *Lui Ion Bianu, amintire,* Bucarest 1916 (uscito nel 1921), pp. 227-255.
[23] Si veda Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă*, *Contribuţii la istoria umanismului românesc*, p. 128.
[24] Si veda N.A. Ursu, *Un cărturar puţin cunoscut, de la mijlocul secolului al XVIII-lea: Daniil Andrean Panoneanul,* in „Cronica", anno XVI, n. 43 (821), 23 ottobre, 1981, pp. 5-8.

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

testo è stato tradotto tra gli anni 1665-1671 e copiato dal traduttore tra il 1673 e il1679[25].

Negli ultimi anni sono usciti anche altri studi in cui sono dettagliatamente analizzati la personalità di Daniil Panoneanu, la sua origine, le funzioni che ha svolto nella gerarchia ecclesiastica, i suoi rapporti con gli alti sacerdoti delle varie province rumene e la traduzione del *Vechiul Testament* del ms. *4389*.

Nello studio *Locul Bibliei de la Bucureşti în istoria culturii, literaturii şi limbii române literare* (*Il posto della Bibbia di Bucarest nella storia della cultura, della letteratura e della lingua rumena letteraria*) del volume 1. *Genesis*, dell'edizione *Monumenta linguae Dacoromanorum*, il professor Al. Andriescu riprende la descrizione delle fonti utilizzate da Daniil: l'edizione greca di Francoforte, 1597, mediata dalla versione dello Spatar Nicolae, l'edizione in slavone di Ostrog e il testo latino[26], e sottolinea l'osservazione del traduttore che "nella fonte in slavone e in quella latina" si trova anche la terza parte dell'*Ezdra*, "mentre il terzo libro dei Maccabei nella fonte latina non c'è, mentre in quello slavo e in quello ellenico c'è" [27].

Nello studio *O nouă ediţie a Bibliei lui Şerban* ("Una nuova edizione della Bibbia di Serban"), presente nello stesso volume, con riferimento alle discussioni preliminari concernenti i metodi, i principi, il contenuto dell'edizione *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia de la 1688,* Paul Miron osserva: "Grazie a un saggio suggerimento di N.A. Ursu, si riproducono anche le due fonti imparentate: il ms. *45* della BAR, Filiale di Cluj – una copia della traduzione del *Vechiul Testament* dello Spatar Milescu, copia realizzata per il mitropolita Teodosio dell'Ungro-Valacchia (1688-1672, 1679-1708), con aggiunte e miglioramenti – e il ms. *4389* della BAR, cioè un'altra traduzione fatta da più fonti, tra le quali anche la Bibbia slavonica di Ostrog (1581), ma che utilizza, in ogni caso, il lavoro del boiardo moldavo come base della *Septuaginta*" [28].

In uno studio precedente, abbiamo seguito certi aspetti legati all'influsso dell'archetipo rumeno dello Spatar Nicolae, soprattutto sul piano lessicale, sulla versione del ms. *4389*. Nella presente relazione, ci siamo proposti di esaminare in che misura la traduzione di Daniil Panoneanul abbia influenzato

[25] Si veda N.A. Ursu, *Activitatea literară necunoscută a lui Daniil Andrean Panoneanul, traducătorul Îndreptării legii (Tîrgovişte, 1652)*, I, in SCL XLVI, 1995, n. 1-6, pp. 157-173 e II, in SCL L, 1995, n. 1, gennaio-giugno, pp. 139-157.
[26] *Monumenta linguae dacoromanorum. Biblia de la 1688*. *Pars I*, *Genesis,* p. 16.
[27] ap. *ibidem.*
[28] Paul Miron, *O nouă ediţie...,* ap. *ibidem*, p. 3.

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

il testo stampato. A tale scopo abbiamo analizzato in parallello i versetti delle tre versioni pubblicate nell'edizione *Monumenta linguae Dacoromanorum, Pars I, Genesis* e *Pars XI, Liber Psalmorum* e abbiamo selezionato gli esempi in cui si ritrovano forme simili nel ms. *4389* e nella *Biblia de la 1688*, diverse da quelle del ms. *45*.

Genesis			
Verset	Ms. *4389*	*Biblia de la 1688*	Ms. *45*
1.21	Şi făcu Dumnezeu **chitoşii** cei mari.	[23] Şi făcu Dumnedzău **chítoşii** cei mari.	Şi fêce Dumndzău ***chitoásele*** cêle mari.
2.2	[1] Şi **odihni** Dumnezeu a şaptea zi de faptele sale ce au făcut.	Şi **odihni** Dumnezău a şaptea zi de toate faptele lui care ce au făcut.	Şi ***răpoosă*** în dzua a şeaptea de toate faptele lui ce au făcut.
2.25	Şi era amîndoi dăspuiaţ, Adam şi muiêrea lui, şi nu **le era ruşine.**	[26] Şi era amîndoi despuiaţi, şi Adam şi muiêrea lui, şi nu **să ruşina**.	Şi era amîndoi despuiaţi, şi cum Adam şi muiêrea lui, şi nu ***să stidiia*.**
15.17	Şi cuptoru afumîndu-se şi făclii de foc petrecîndu-se pentre **despicăturile** acêstea.	[26] Şi iată cuptoriu afumîndu-să şi făclii de foc carele au trecut pren mijlocul **despicăturilor** acestora.	Şi iată cuptor afumîndu-să şi făclii de foc carele au petrecut pentru acêstea ***împărţituri***.
22.6	Şi luoă Avraam lêmnele **jărtvei**.	Şi luo Avraám lêmnele **jîrtvei**.	Şi luă Avraam lêmnele ***arderii de tot.***
23.8	Să îngrop eu mortul mieu înaintea **fêţei** mêle.	Să îngrop mortul mieu denaintea **fêţii** mêle.	Să îngrop pre mortul mieu denaintea ***obradzului*** mieu.
26.26	Fihol, **voievodul**.	Filóh, **voievodul**.	Filoh, ***hatmanul***.
28.14	Şi va fi seminţiia ta ca **nisipul** pămîntului.	Şi va fi seminţia ta ca **năsipul** pămîntului.	Şi va fi seminţiia ta ca ***arina*** pămîntului.
30.16	Te-am năimit pentru **mandragora** feciorului mieu.	Te-am năimit pentru **mandragurile** feciorului mieu.	Te-am năimit pentru ***mătrăgunile*** ficiorului mieu.
30.32	Să le împarţi de acoló toată oaia murgă în oi, şi toată albă şi **pestriţă şi miei.**	Voiu împărţi de acoló toată oaia murgă întru miei şi toată albă şi **pestriţă** întru miei şi întru capre.	Voi împărţi de acoló Toată oaia murgă întru miei şi toată alba şi ***împestrită*** întru miei şi întru capre.
35.8	O îngropară mai jos de Vitheil, supt **stăjar.**	Să îngropă mai jos de Vethíl, supt **stejar**.	Să îngropă mai gios de Vethil, suptu ***ghindă***.
36.6	Tot dobitocul şi **tot ce agonisise.**	Toate dobitoacele şi **toate cîte au agonisit**.	Toate dobitoacele şi ***cîte au cuprinsu.***

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

37.7	Şi **znopul mieu** se sculă şi stătu direpţ.	Şi să sculă **znopul mieu** şi stătu direpţ.	[6] Şi să sculă ***al mieu mănunchiu*** şi stătu dreptu.
43.31	Şi, spălîndu-se la obraz, **se conteni** de plîns, şi ieşi afară şi zise: „Puneţ păine!”.	Şi, spălîndu-se pe obraz, ieşind afară, **să conteni** şi zise: „Puneţ pîine!”.	Şi, spălîndu-să pre obraz, ieşindu afară, ***să ostoi*** şi dzise: „Puneţ păini!”.
44.18	Iar Iúda se apropié şi zise: „Rogu-te, doamne, să grăiască robul tău înaintea ta **să nu te mănii** pre robul tău ...”.	Şi apropiindu-se Iúda de dînsul, zise: „Rogu-mă, doamne, grăiască sluga ta înaintea ta şi **să nu te mînii** pre sluga ta...”.	Şi apropiindu-să Iúda de însul, dzise: „Rogu-mă, doamne, grăiască sluga ta înnaintea ta şi ***să nu te scîrbeşti*** pre sluga ta...”.
44.29	Deci de veţ lua şi pre acesta de la faţa mea şi i se va întîmpla pre cale răotate, veţ duce bătrânêţele mêle cu **întristăciune** în iad.	Deci de veţ lua şi pre acesta den faţa mea şi i se va întîmpla lui slăbiciune pre cale, şi-m veţ pogorî bătrânêţele cu **întrestăciune** în iad.	Deci să veţi lua şi pre acesta den faţa mea şi i să va tîmpla lui slăbiciune pre cale, şi-m veţi pogorî bătrânêţele cu ***scîrbă*** în iadu.
50.2	Şi porănci Iósif slugilor sale carei îngropa să îngroape pre tată-său; [3] şi **îngropătorii îngropară** pre Izrail.	Şi porunci Iósif slugilor sale, celor ce era îngropători, ca să îngroape pre tată-său; şi **îngropară îngropătorii** pe Israil.	Şi porănci Iosif slugilor sale, celor ce grijescu de gropniţă, ca să-l smolească; şi-l ***grijiră de groapă grijitorii*** cei de groape pre Israil.
Liber Psalmorum			
Verset	Ms. *4389*	*Biblia de la 1688*	Ms. *45*
1.3	Şi frunza lui **nu va cădea.**	Şi frunza lui **nu va cădea**.	Şi frunza lui ***nu să va scúră***.
6.7	[8] Învechit-am întru toţi **vrăjmaşii** miei.	Învechiiu-mă întru toţi **vrăjmaşii** miei.	Învechiiu-mă întru toţi ***nepriêtenii*** miei[29].
7.15	[16] Au căzut **în groapa** carea au făcut.	[16] Va cădea **în groapa** carea au făcut.	[16] Va cădea ***întru borta*** carea au făcut.
8.7	[8]Toate **ai supus supt picioarele lui.**	Toate **le-ai supus supt picioarele lui.**	Toate le-ai pus ***dedesuptul piciorului lui.***
9.27	[25] Pîngărescu-se căile lui în toată vrêmea, iau-se	Strică-se **judecăţile** tale de cătră faţa lui, tuturor **vrăjmaşilor** lui va stăpîni de	Strică^{v}-să ***judeţele*** tale de cătră faţa lui, a tuturor ***nepriêtenilor***

[29] Nel ms. *4389* e nella *Biblia* viene frequentemente utilizzato il lessema **vrăjmaşii**, mentre nel ms. *45,* **nepriêtenii**. Si veda anche: *Psalt.* 5.8; 7.5; 8.2; 9.3; 9.6; 10.11; 12.3; 24.20; 26.10; 30.8; 37.19; 40.2; 54.12; 67.173.4.

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

	judecăţile tale de la faţa lui, stăpîni-va pre toţi **vrăjmaşii** săi.	tot	lui va stăpîni de tot.
9. 30	[10] Va stăpîni el pre **săraci**.	[33] Va stăpîni el pre **săraci**.	[33] Va stăpîni el pre ***mêseri***.
33.6	[7] Strigat-au săracul acesta, şi l-au auzit Domnul şi l-au mîntuit **den toate scîrbele lui.**	Săracul acesta au strigat, şi Domnul au ascultat pre dînsul, şi **den toate scîrbele lui** mîntui pre el.	Acesta săracul au strigat, şi Domnul au ascultat pre însul şi ***dentru toate îngustările lui*** mîntui-l pre el.
33. 13	[15] **Ferêşte-te de rău** şi fă bine, cearcă pacea şi o gonêşte.	[14] **Ferêşte-te de rău**, şi fă bine, cearcă pacea şi o gonêşte pre ea.	[14] Abate-te de rău şi fă bine, cearcă pacea şi o gonêşte pre ea.
36.40	Şi ajutoriul lor Domnul, şi-i **va izbăvi** şi-i va scoate den cei păcătoşi.	[42] Şi le va ajuta lor Domnul, şi **va izbăvi** pre dînşii, şi-i va scoate pre ei de la cei păcătoşi.	[42] Şi le va ajuta lor Domnul, şi ***va mîntui*** pre înşi şi-i va scoate pre ei dentru cei păcătoşi.
37.14	[15] Şi fuiu ca omul cela ce n-aude, şi cela ce n-are în gura lui **mustrare**.	[15] Şi mă făcuiu ca un om ce nu aude, şi n-are în gura lui **mustrări**.	[15] Şi mă făcui ca un om ce nu aude, şi nu avînd întru gura lui ***certări***.
43.17	[16] Toată zioa iaste ruşinea mea înaintea mea, şi **ruşinea** fêţei mêle m-au acoperit.	Toată zioa ruşinea mea înaintea mea iaste, şi **ruşinea** obrazului mieu mă acopere.	Toată dzua ruşinea mea den preajma mea iaste, şi ***stidința*** obrazului mieu mă acoperí.
44.4	Încinge-ţi sabiia, putêrnice, la **coapsa ta.**	Încinge sabiia ta pre **coapsa ta**, putêrnice.	Încinge sabiia ta pre ***stinghea ta***, putêrnice.
44.11	**Stătu** împărăteasa de-a direapta ta, îmbrăcată în haine cu aur împistrite.	Înainte **stătu** împărăteasa den direapta ta, cu îmbrăcăminte cu aur îmbrăcată împistrită.	***Dvori*** împărăteasa den dreapta ta, cu îmbrăcăminte cu aur îmbrăcată împistrită.
46.2	[3] Că Domnul cel prea înalt, împărat **înfricoşat**, mare preste tot pământul.	Căci Domnul e prea înalt, **înfricoşat**, împărat mare preste tot pământul.	Căce Domnul prea înalt, ***straşnic***, împărat mare preste tot pământul.
49.11	[10] Că toate fierile **dumbrăvilor** sînt ale mêle, şi dobitoacele munţilor, şi boii.	Căci ale mêle sînt toate hiarăle **dumbrăvii**, dobitoace în munți, şi boi.	Căce ale mêle sînt toate hiarăle ***ţarenii***, dobitoace întru munți, şi boi.
49.16	[15] Şi mă chiiamă în zioa grijii tale, şi te voiu lua, şi **mă vei**	Şi mă cheamă pre mine în zioa necazului tău, şi te voiu scoate şi **mă vei proslăvi**»	Şi mă cheamă pre mine în dzua năcazului tău, şi voi

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

	proslăvi».		ieşi, şi ***mări-mă-vei***».
51.4	[7] Pentr-acêea te va surpa Dumnezeu pînă în sfîrşit, zmulgă-te şi te mute den lăcaşul tău, şi rădăcina ta den **pămîntul celor vii.**	[5] Pentru acêea Dumnezău te va surpa desăvîrşit, să te zmulgă şi să te rădice de la lăcaşul tău, şi înrădăcinarea ta de la **pămîntul celor vii.**	[5] Pentru acêea Dumnedzău să te surpe desăvîrşit, zmulgă-te şi te rădice de la lăcaşul tău, şi înrădăcinarea ta de la ***pămîntul viilor***.
55.13	Că **ai izbăvit** sufletul mieu den moarte (ochii miei den lacrăme) şi picioarele mêle den alunecare.	Căce **ai izbăvit** sufletul mieu den moarte, ochii miei de lacrămi şi picioarele mêle de la lunecare.	Căce ***ai mîntuit*** sufletul mieu dentru moarte, ochii miei de la lacrămi[3] şi picioarele mêle de la lunecare.
57.5	[6] Carea să nu auză glasul celor ce dăscîntă, şi otrăvind se otrăvêşte de cel **înţelept**.	Carea nu va auzi glasul celor ce cîntă, otrăvêşte-se otrăvindu-se de **înţelept**.	Carea nu va audzi glasul celora ce cîntă, otrăvêşte-să otrăvindu-să de ***măiestru***.
58.13	**Rîsipêşte-i c**u putêrea ta şi-i pogoară, Doamne, sprenjinitoriul mieu.	[12] **Rîsipêşte pre dînşii** cu putêrea ta şi pogoară-i pre dînşii, scutitoriul mieu, Doamne.	[12] ***Răşchiră-i*** pre înşi cu putêrea ta, şi pogoară-i pre înşi, scutitoriul mieu, Doamne.
59 [Titlu]	**[1]** În sfîrşit, de cêle ce **se vor schimba** în scrierea stîlpului lui David întru învăţătură.	La săvîrşit, celor ce **se vor schimba** spre scrisoarea stîlpului lui David, spre învăţătură.	La săvîrşit, celora ci ***să vor primeni,*** spre a lui David, spre învăţătură.
63.9	Şi **se turburară** toţi ceia ce i-au văzut, [10] Şi se-au temut tot omul.	[8] **Turburară-să** toţi carii văd pre dînşii, şi să temú tot omul.	[8] ***Întristară-să*** toţi carii vădu pre înşi, şi să temu tot omul.
67.15	Cînd va împărţi Cel Ceresc împăraţii pre dînsele, **omeţi-se-vor** în Selmon.	Cînd osebêşte Cel Ceresc împăraţi preste el, **omeţi-se-vor** în Selmon.	Cînd usăbêşte Cel Ceresc împăraţi preste el, ***zăpăzi-să-vor*** în Selmon.
67.16	Muntele lui Dumnezeu, **munte gras, munte închiegat,** munte gras.	Muntele lui Dumnezeu, **munte gras**. [16] **Munte închegat, munte gras.**	Măgura lui Dumnedzău, ***măgură grasă***. [16] ***Măgură îmbrîndzită, măgură grasă.***
72.26	[27] Că iată că ceia ce **se dăpărtează** de tine vor peri; pierdut-ai de la tine pre tot curvariul.	Căci iată, cei ce **să depărtează pre sine** de la tine pier, pierduş de la tine de tot pre cel ce curvêşte.	Căce iată ceia ce ***îndălungază pre sine*** de la tine pier; pierduşi de tot pre cela ce curvêşte de la

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

			tine.
73.18	[17] Tu ai făcut toate **hotarăle** pămîntului, secerişul şi primăvara tu ai zidit.	Tu ai făcut toate **hotarăle** pămîntului, vară şi primăvară, tu ai zidit pre êle.	Tu ai făcut toate ***înfrîmseţările*** pămîntului, vară şi primăvară tu ai zidit pre êle.
75.9	[10] Cînd se va scula Dumnezeu la **judecată**, să mîntuiască pre toţi blînzii pămîntului.	Cînd se va scula la **judecată** Dumnezău, ca să mîntuiască pre toţi blînzii pămîntului.	Cînd să sculă Dumnedzău la ***judeţ***, ca să mîntuiască pre toţi blîndzii pămîntului.
77.43	Şi va înmulţi **a întoarce** urgiia sa, şi nu va aţîţa mîniia sa de tot.	Şi va înmulţi **a întoarce** mîniia lui, şi nu va aţîţa toată mîniia lui.	Şi va înmulţi ***a înturna*** mîniia lui, şi nu va aţîţa toată mîniia lui.
80.8	[10] Să nu fie în tine dumnezeu **nou**, nici să te închini dumnezeului celui strein.	Nu va fi întru tine dumnezău **nou**, nici te vei închina la dumnezău strein.	Nu va fi întru tine dumnedzău ***proaspăt***, nice te vei închina la dumnedzăi striini.
80.15	[17] Şi i-au hrănit den **grăsimea grîului**, şi den piiatră i-au săturat de miêre.	[14] Şi hrăni pre ei den **grăsimea grîului**, şi den piatră cu miêre au săturat pre dînşii.	[14] Şi-i hrăni pre ei dentru ***seul grîului,*** şi den piatră miêre au săturat pre înşii.
89.12	Că au venit pre noi **blîndêţe**, şi ne vom certa.	Căci au venit **blîndêţe** preste noi, şi ne vom certa.	Căce au venit ***linişte*** preste noi, şi ne vom certa.
101.6	De glasul suspinării mêle se lipi osul mieu **de carnea mea**.	De glasul suspinului mieu să lipi osul mieu **de carnea mea.**	De glasul suspinului mieu lipi-să osul mieu ***de trupul mieu.***
102.15	Omul ca iarba, zilele lui ca floarea **cîmpului**, aşa va înflori.	Omul ca iarba, zilele lui ca floarea **cîmpului**, aşa va înflori.	Omul ca iarba, dzilele lui ca floarea ***ţarenii***, aşa va înflori.
103.7	[6] **Fărăfundul** ca o haină îmbrăcăminte lui; apele vor sta pre munţi.	**Fărăfundul** ca o haină îmbrăcămintea lui, preste munţi sta-vor ape.	***Bezna*** ca o haină îmbrăcămintea lui, preste munţi sta-vor ape.
104.31	[32] Puse ploile lor **grindină**; foc pîrjolind în ţara lor.	Puse ploile lor **grindină**; foc arzînd în pămîntul lor.	Puse ploile lor ***piatră***; foc ardzător întru pămîntul lor.
109.5	Domnul de-a direapta ta; **sfărîmat-au** pre împăraţi în zioa urgiei sale.	[6] Domnul den direapta ta; **sfărîmat-au** în zioa urgiei lui împăraţi.	[6] Domnul den dreapta ta; ***înfrînse*** în dzua urgiei lui împăraţi.

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

Dal paragone effettuato si possono formulare le seguenti conclusioni:

Gli elementi linguistici comuni al ms. *4389* e alla *Biblia de la 1688*, diversi da quelli del ms. *45*, sono circoscritti soprattutto a livello lessicale. Se vengono eliminate le soluzioni comuni di sostituzione di alcuni lessemi ritenuti regionali, possiamo affermare che l'influsso del ms. *4389* sul testo stampato della *Biblia* è relativamente ridotto rispetto all'influsso del ms. *45*, dal quale invece sono stati spesso riprodotti interi versetti, numerosi costrutti, calchi, lessemi, come è stato illustrato in studi precedenti.

Faremmo inoltre un'altra osservazione fuori tema, ma che deriva anche da questa indagine. Il fatto che Dosoftei, che ha lavorato alla revisione della traduzione dello Spatar Nicolae, fosse preoccupato dalla realizzazione della sua *Psaltire în versuri*, pubblicata nel 1673, ha influenzato la qualita del testo dei Salmi del ms. *45* e ciò può essere osservato dal numero ridotto di modifiche operate dai revisori valacchi e la ripresa per intero di più versetti rispetto ad altri libri veterotestamentari.

Bibliografia selettiva

Andriescu, Al., *Locul* Bibliei de la Bucureşti *în istoria culturii, literaturii şi limbii române literare*, în MLD I, *Genesis*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1988, p. 7-45.

Cândea, V., *Raţiunea dominantă*, *Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 83-221.

Gheție, I., Mareş, Al., *Originile scrisului în limba română,* Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985.

Onu, L., *Consideraţii pe marginea paternităţii unei versiuni româneşti a* Mîntuirii păcătoşilor *a lui Agapios Landos. Cîteva probleme de metodă*, în „Memoriile Secției de filologie şi literatură", seria IV, tomul XI, 1989, p. 29-38.

Onu, L., *Din tradiţia manuscrisă a traducerii româneşti a* Mîntuirii păcătoşilor, în „Revista de istorie şi teorie literară", XXXIX, 1991, nr. 3-4, p. 335-340.

Vezi, N.A. Ursu, *Activitatea literară necunoscută a lui Daniil Andrean Panoneanul, traducătorul Îndreptării legii (Tîrgovişte, 1652)*, I, în SCL XLVI, 1995, nr. 1-6, p. 157-173 şi II, în SCL L, 1995, nr. 1, ianuarie-iunie, p. 139-157 Reluare în volumul *Contribuţii la Istoria culturii româneşti în secolul al XVII-lea. Studii filologice,* Editura Cronica, Iaşi, 2003, p. 7-133.

Ursu, N.A., *Din nou despre paternitatea traducerii* Istoriilor *lui Herodot şi despre revizia* Vechiului Testament *tradus de Nicolae Milescu*, în „Limba Română" XXXIV, 1985, nr. 1, p. 30-45.

Ursu, N.A., *Un cărturar puţin cunoscut, de la mijlocul secolului al XVII-lea: Daniil Andrean Panoneanul*, în „Cronica", XVI, 1981, nr. 43, p. 5.

Ursu, N.A., *Contribuţii la istoria culturii româneşti în secolul al XVII-lea. Studii filologice,* Editura Cronica, 2003, lo studio: *Noi informaţii privitoare la manuscrisul autograf şi la textul revizuit al* Vechiului Testament *tradus de Nicolae Milescu.*

***

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)

Edizioni

MLD = *Monumenta linguae dacoromanorum. Biblia de la 1688*, Pars I, *Genesis*, autori Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roşian, Marietta Ujică, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1988, Pars XI, *Liber Psalmorum*, autori: Alexandru Andriescu, Eugenia Dima, Mihai Alin Gherman, Gustavo-Adolfo Loria-Rivel, Elsa Lüder, Paul Miron, N.A. Ursu, 2003.

BDD-A1626 © 2013 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:23:09 UTC)